

DANIEL ŠPINAR

umělecký ředitel Činohry Národního divadla

JANA DVOŘÁKOVÁ

ředitelka Činohry Národního divadla

Jan Frič, Milan Šotek a kol.

ZBYHOŇ!

Autorská inscenace o českých nepravostech

Že vám jméno titulního hrdiny nic neříká? Není možná! Nebo patříte k těm, kteří dvě stě let od chvíle, co pro nás *Rukopisy* objevily naše národní hrdiny, stále nevědí, kdo to byl Záboj, Vlaslav, Lubor, Liduše? Považujete Šťáhlava za značku smoothie makeru a Čestmír je pro vás leda ten otlýlý létající chlapec? Je načase napravit to! Chovají se snad Američané takto macešsky ke svým superhrdinům, třebaže jejich základ není reálný o nic víc? Poznej své hrdiny. Poznej Zbyhoně!

Spíš než romantickým ohlédnutím za příběhy obsaženými v *Rukopisech* je inscenace *Zbyhoň!* svědectvím o eskalujícím českém, potažmo slovanském nacionalismu a o problematice sekt a ideologických konstruktů vůbec. Bratrstvo NN (Národ Neskoná) obsadí Novou scénu, aby zde uspořádalo rituál znovuzasvěcení do slavné české minulosti a zabránilo tak v hodině dvanácté řízené genocidě Čechů, ke které v zemi podle jeho mínění dochází. Zůstanete imunní vůči náboru do řad „Pravočechů“? Pravost *Rukopisů* bude jednou provždy stvrzena!

Jan Frič, Milan Šotek a kol. ZBYHOŇ!

Režie:	Jan Frič	LIBOR	Filip Rajmont
Dramaturgie:	Milan Šotek	LUCKA	Lucie Polišínská
Scéna:	Nikola Tempír	PAVLA	Pavla Beretová
Kostýmy:	Petra Vlachynská	FILIP	Filip Kaňkovský
Hudba:	Jakub Kudláč	TÁGO	Ondřej Pavelka
Světelný design:	Martin Špetlík	JIRKA	Jiří Suchý z Tábora
		PATRIK	Patrik Děrgel
		JIRÍ	Milan Stehlík

**Světové premiéry: 17. a 18. května 2018
na Nové scéně**

„Rozhodli jsme se pozdvihnout národ v Národu, připomenout národní obrození. Jako výchozí materiál jsme si zvolili Rukopisy. Na nich stojí podstatná část našeho národního sebevymyšlení. Národní divadlo je vyzdobeno výjevy z Rukopisů. Divadlo je náboženstvím našeho národa. Divadlo bylo další podstatnou součástí budování národní identity. Rukopisy popisují boje s Němci. Vítězné boje s Němci, většinou vítězné na základě lsti. Nechat se přelstít divadlem, to stálo na počátku naší inscenace.“

Jan Frič, režisér

„Výrazně vlastencíci vyznění Rukopisů – Češi slavně vítězí nad cizáky, již je chtějí připravit o vše, co Čechům vlastní – propojilo promyšlení textového východiska se silně pocitovaným radikalizujícím se českým nacionalismem. Co by se stalo, kdyby se s texty Rukopisů začalo nakládat fanaticky, pseudo-nábožensky? Co kdyby se začaly vykládat jako morální imperativy pravého češství? Kdyby na jejich podkladě měl proběhnout rituál znovuzasvěcení a rekonstrukce českého národa?“

Milan Šotek, dramaturg

„V našich dějinách je kvanta lži a celá naše země se i na nich snaží najít svou identitu a přijít na kloub svému vlastenectví. To je teď vyhrocené špatným směrem v nenávist vůči čemukoli cizímu, což způsobuje této zemi strašné neštěstí. Zbyhoň! je rozjímání o lži, která je živena hlavou státu i vládou a která už je standard a na níž se staví cosi, co se tváří ctnostně, ale co se ctností nemá nic společného. Co znamená vlastenectví, si tahle země ujasňuje od svého vzniku. Podle mě je to vědět, co se jak dále, a nepřekrucovat dějiny – nebo z nich naopak být poučen. To je podstatnější než stát pod vlajkou a rvát na cizáky. Možná nám někdo za naši inscenaci dá pěstí, ale třeba se taky někdo zamyslí nad tím, jestli se sám nechová špatně.“

Filip Rajmont, Libor

„Přemýšlím, čeho si dneska vážit. Co vlastně v roce 2018 znamená vlastenectví? Kdekdo se jím ohání, ale polovina z nás nezná české dějiny. Lidé často vykládají o vlastenectví, ale když dojde na lámání chleba, tak nikdo nic neví. Jsme vlastenci, leda když se hraje hokej. To jsme hned ti úžasní, ale jak jde o důležité věci, dávají lidé ruce pryč. Tenhle obraz se nám inscenací snad podaří přesáhnout. Udělali jsme ji zvláštním stylem, protože zobrazujeme, jak se tu daří sektám. Netušila jsem, že jich je u nás tolik. A tak jsme vytvořili další, v níž jsou lidi, kteří se potkali přes internet a chtějí obrodit český národ. Ale jakým způsobem to dělají, to už si divák musí přebrat sám. Možná nás za to někdo zmlátí.“

Lucie Polišínská, Lucka

Byli jsme a budem! Leč jsme?

Těžko navštívit Zlatou kapličku a nebýt při tom konfrontován s *Rukopisy*, dvěma zásadními literárními památkami – bez ohledu na to, zda pocházejí ze středověku či (pravděpodobnost hraničící s jistotou) z 19. století. Generaci Národního divadla mohli bychom směle nazvat také Generací Rukopisů. U hlavního vchodu vítají diváky mytičtí pěvci Záboj a Lumír. Na fasádě směrem k Vltavě spatříme spor Štáhlava s Chrudošem z *Libušina soudu*, jenž se stal dokonce alegorií národní Činohry. Nakolik však tyto výjevy jsou srozumitelné dnešní společnosti? Za Alšovými/Ženíškovými obrazy v historické budově ND, evokujícími archaickou dobu Slovanů-pohanů, vybaví si dnes konkrétní příběhy málokdo, a přitom jejich sdělnost měla být analogická výzdobě kostela – však také šlo o „chrám národa“, v němž autority „písma svatého“ požívaly právě *Rukopisy*, od jejichž údajného objevení uplynulo v této sezoně 200 let.

„Jako Řekové, plavci argonští, hrdiny před Trojí a sedmero reků na bojištích thebánských – jako tito svého Homéra, Aischyla a Orfea našli; tak zpívali naši lumírové a zábojové slavné činy starobylých hrdin, války knížat, krvavé půtky zemanů, slasti a strasti lásky a jiná podobná dobrodružství [...] Bylo to vloni dne 16. září [1817], co jsem poklad ten v Králové Dvoře ve sklepě v kostelní věži, přebíraje se v žižkovských střelách, našel. Na první pohled zdály se to býti latinské modlitby, ale jaká radost hnula srdcem mým, spatře, že to česky, a jak zrostala radost ta, když jsem čím dále tím více výbornosti a příjemnosti nacházel!“

Tak Václav Hanka v textu nazvaném *Připomenutí* hodnotí s ročním odstupem svůj nálezný, který mezi tím doslova vstoupil do historie – neboť největší lingvistická autorita té doby, Josef Dobrovský, pojal ho do 2. vydání svých *Dějin české řeči a literatury*. Česká literatura měla rázem rodokmen srovnatelný s kolébkou evropské kultury (Homér/Hanka) a údajný nálezce ohlídal si i jiné symbolické atributy: pergameny našel přece mezi zbraněmi samotného Jana Žižky, čímž slavnou minulost „Čechů v bojích věčně vítězících“, *Rukopisy* předestřenou, přímo propojil s husitstvím. (Milovník mystifikací přitom těžko skryje fascinaci datem 16. září: roku 1817 byl „objeven“ *Rukopis královédvorský* a týž den roku 1966 zaznělo z rozhlasové Nealkoholické vinárny U Pavouka vůbec poprvé jméno Jára Cimrman.)

Dobrovský zapochybuje až o *Libušině soudu*, jenž bude napříště znám spíš jako *Rukopis zelenohorský*, a obviní Václava Hanka (paradoxně rovněž nálezce staročeského Mastičkáře) a Josefa Lindu z falzátorství. Zhruba od té doby se s proměnlivou intenzitou táhnou tzv. „rukopisné boje“ – politikum vrcholící postojem T. G. Masaryka, že národ nesmí být založen na lži (s otázkou morálky je to, u národa tehdy nesamozřejmého, pochopitelně složitější). Že těmto citlivým sporům, které stály dokonce lidské životy, není konec ani dnes, dokládá mj. působení spolku *Česká společnost rukopisná*, s kouzelnou zkratkou ČSR.

Zatímco humanitní vědy o podvrhu – na základě anachronických jazykových jevů – téměř nepochybují (což není v rozporu s přiznáním mimořádných literárních kvalit, byť se za jejich autora rovněž ony ostýchají označit Václava Hanka, daleko spíš Josefa Lindu), přírodní vědy dosud definitivní důkaz nepravosti nepřinesly (vědci se dnes zdráhají použít invazivní metody expertízy). A to i přesto, že tým autora literatury faktu Miroslava Ivanova označil koncem 60. let minulého století tyto památky poměrně věrohodně za palimpsesty – tedy skutečné středověké pergameny, na nichž byly ponechány pouze iniciály a mezi ně doplněn nový text.

Ironií *Rukopisů* je, že řadu příběhů v nich obsažených založili jejich anonymní autoři na principu „podvodu“ (či „české vynalézavosti“, chcete-li). Stráž přelstí „trojský“ pastýř z *Oldřicha a Boleslava* i jinoch dobývající Zbyhoňův hrad („Kdo tam?“ / „Zabloudilý lovec!“). Ve zpěvu *Čestmír a Vlaslav* zase obíhá vojsko po devětkrátě kolem hory, aby se zmnožilo a mělo zdání přesily. Při tom těžko nevzpomenout na husity.

Nepřekvapí proto, že horlivým zastáncem pravosti *Rukopisů* byl také František Palacký, jenž jako by se étosem těchto památek inspiroval pro své *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*. Méně známé už bude, že mozek Otce národa byl po jeho smrti zakonzervován a uložen co „šém národu českého“ do stěny v panteonu Národního muzea (základním kamenem Národního muzea je tak de facto tato národovecká relikvie – mozek, který „vymyslel“ české dějiny). Inscenátoři *Zbyhoň!* zahlédli v tom jedinečnou metaforu konzervativního českého myšlení.

Považme, že vůbec první věta Palackého *Dějin* zní: „*Historické divadlo národu našeho, země česká, prostírá se uprostřed pevniny evropejské asi po tisíci mílích čtvercových.*“ Dějiny Čechů jako divadlo! A obráceně – úloha divadla v českých dějinách (obrození – hymna – přísaha věrnosti Říši – anti-charta – sametová revoluce – prezident dramatik – prezidentské fanfáry ze Smetanovy *Libuše*). V Lindově historické hře *Jaroslav ze Šternberka v boji proti Tatarům* dodávají si vojáci před bitvou sílu tím, že si hrají divadlo o Zábojovi!

Inscenační tým nevzrušovala ani tak otázka pravosti či nepravosti literárních památek, na kteroužto se jejich odborná recepce často omezuje, nýbrž étos jejich vlastních, byť třeba smyšlených příběhů. Kdo byli Vlaslav, Kruvoj, Věstoň? Nezapíráme, že nás v první chvíli uchvátila především jazyková neotřelost samotného jména „Zbyhoň“. To se před tím v české literatuře objevilo jen v dramatickém debutu – světe, div se! – Václava Klimenta Klicpery *Blaník* coby postava „Zbihon, z rodu knížecího“. Ponecháme na čtenářích, zda budou chtít spatřovat pouhou náhodu v tom, že Klicpera dva roky před „objevením“ *Rukopisů* napíše hru *Žižkův meč* (1815), v níž se kus rezavé oceli vydává za rekovnou Žižkovu zbraň.

Zpěv *Zbyhoň* – ano, nejslavnější české podvržené básně měly napodobit žánr „zpěvů“, jenž vyžadoval specifický způsob přednesu, tzv. „pění“ – v sobě kongeniálně propojuje dvě tváře *Rukopisů*: hrdinskou píseň s lyrickou poezií. Příběh o záchraně dívky, již „zlobný Zbyhoň“ vězní na svém hradu, zrcadlí se v příběhu holubice unesené zlým krahujcem...

Milan Šotek

Kontakt pro média:

Kateřina Ondroušková, public relations Činohry a Laterny magiky

tel.: 224 901 236

mobil: 777 208 249

e-mail: k.ondrouskova@narodni-divadlo.cz

www.narodni-divadlo.cz

www.facebook.com/cinohrand

GENERÁLNÍ PARTNER

PARTNEŘI NÁRODNÍHO DIVADLA

ŠKODA

AUTOCONT

PARTNEŘI INSCENACÍ

PARTNER PREMIÉROVÝCH VEČERŮ

MECENÁŠI NÁRODNÍHO DIVADLA

KOLOWRAT KRAKOVŠTÍ

Prof. Dr. Dadjá Altenburg-Kohl

GENERÁLNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER INSCENACÍ

mediální skupina **mafra**

1918
100
2018
SPOLEČNÉ STOLETÍ